

ואמנם היתה למלה שבת גם בעברית, על יד הוראתה הרגילה, גם הוראה זו לציין את הַסָּא, שגם פירושו: יום ה-15 בירח הלבנה, יום מלאת הלבנה, אבל מקור המלה אינו באכדית, אלא בשמית מערבית, שגם העברית חלק ממנה, ובאמונת השבטים העבריים אף מלפני מתן תורה. ואמנם היה גם בתחום הלשון האכדית, כעדות התעודות מקפאדוקיה, שבוע של 6 ולא של 7 ימים (הוא שנקרא hamuštu, חמישית החודש), אבל רעיון של שבת כיום מנוחה (ומושג השבוע של 7 ימים) לא היה יכול להתפתח אלא בתחום של אמונה באל בורא אחד.

כי על פי אמונה כזאת הכירו העברים הקדומים תקופות של יצירה ושל מנוחה בטבע, הנשמרות על ידי האל הבורא, ועל פיהן דנו גם את מעשיו בראשית הבריאה. בכל חודש יוצר האל כאילו ירח חדש, משלים אותו במשך 14 יום, ונח ושובת מיצירתו זו ביום ה-15 בו. וכך הוא נהג בתקופות של 6 זמני עבודה (שנקראו 'ימים') לגבי השמש, המאור הגדול שבשמים, שש תקופות (שעות או חדשים) של עבודה ויצירה ביום ובשנה, ועת מנוחה ב'יום' שאחריו. על כן חגגו העברים חגים מיוחדים בפרט ביום 15 לחודש השביעי, וכן שוב ביום 15 לחודש הראשון. לאחר 6 חדשים נוספים, ביום זה שנפגשו בו יחד שבת זו שבחודש, ושבתון זה שבשנה ממעשיו אלו של הבורא בטבע למדו הקדמונים, כי "ששת ימים עשה אלהים את השמים ואת הארץ וכו'. וביום השביעי שבת וינפש", ועל כן קבעו זמנים אלו כימי שבתון לאדם.

כל תוכן ההרצאה יובא בפרק "מקורה של השבת" בספרו של ג. ה. טור-טיני הלשון והספר, כרך ב', וגם בלועזית במאמר העומד להתפרסם בירחון Bibliotheca Orientalis בהולנד.

ג.

פעולות ספרותיות

יציאתו לאור של חקובץ ארץ כנרות נתעכבה מסיבות טכניות שאינן תלויות בנו, שיראה אור במשך החודש הבא. מתקדמת והולכת הרפסתו של קובץ החברה ארץ ישראל מחקרים בלידיעת הארץ ועתיקותיה, ספר א', שיהיה מוקדש ליובל-הששים של חבר הוועד המנהל פרופ' מ. שוכה נערכה רשימה של ספרים חדשים לספרייה ללידיעת הארץ של החברה, הוצגה לאור ע"י מוסד ביאליק של הסוכנות היהודית.

החברה הוציאה בחוברת מיוחדת את מחקרו של פרופ' שובה "לתולדות טבריה", שנתפרסם בספר יוחנן לוי ז"ל. מחיר החוברת לחברים — 300 פרוטה.

בחוברת שנייה הוציאה החברה "ספר האונומסטיקון לאבסביוס" שתורגם בצירוף הערות בידי ע. צ. מלמד. ושנתפרסם בהמשכים אחדים ב"תרביץ". החוברת מכילה שישה וחצי גליונות-דפוס ומחירה לחברי החברה — 750 פרוטה.

מתנהל מו"מ על הדפסת קובץ "ארגון הצבא בימי קדם", שיכיל את חומר ההרצאות שהושמעו בירושלים בסדרת ההרצאות תש"י.

מסתיימת והולכת הדפסתו של המילון למונחי כלי חרס. המוצא לאור על ידי ועד הלשון העברית. החברה השתתפה בעריכתו ובהוצאתו לאור.

ד.

הפירות ארכיאולוגיות

התפצים שנתגלו בחפירות תל-קסילה, תבניות, תכניות ותצלומים הוצגו בתערוכה במוזיאון תל-אביב בחודשי דצמבר 1949 — יאנואר 1950. ראש עיריית תל-אביב, מר ישראל רוקח, אמר בפתיחת התערוכה, כי "תל-אביב החודשה גאה על שבגבולותיה הצפוניים נתגלו שרידי יישוב קדום, המעידים שבתחומי תל-אביב רבתי פרחו חיי תרבות כבר בתקופות השופטים והמלכים". להלן סיפר על פרשת ביצוע החפירות בתל קסילה, והודיע בסוף דבריו, כי העירייה תקציב סכומים נוספים לחידוש החפירות. שר התחבורה, מר דוד רמז, סקר את מוצגי התערוכה, שעד כה קראנו עליהם בספרים, ועתה הם גלויים לעינינו. יש קדמוניות לתל-אביב, ומי יודע איזה נכסים עודם טמונים בעמקי האדמה הזאת. מר ש. ייבין הביא את ברכת מחלקת העתיקות של הממשלה לחברה ולראשה, שהשכיל להפוך את החפירה הקטנה למפעל כביר ולעירייה ולראשה, שנתנו את הכלים ואיפשרו את הגשמת המפעל. ד"ר ב. מייזלר הודה לראש העיר, שהיה למעשה הפטרון של החפירות, ולחברי מועצת העירייה ולכל מחלקותיה שסייעו בעבודת החפירה הזאת. הממצא הארכיאולוגי בתל-קסילה מאפשר לסקור את תולדות העיר לתקופותיה (ראה פרטים בידעות ט"ו, ע"ע 8 עד 18). במשך חדשים, שבהם היתה התערוכה פתוחה, בקרו בה אלפי אנשים. עם נעילתה התקיימה מסיבת עתונאים, בה נמסרו פרטים נוספים על החפירה. המוצגים הועברו למקום החפירה בתל-קסילה, ואחד הבתים במקום הותקן לשמש מוזיאון מקומי.

עם סיום החוברת נתקבלה הידיעה, כי העירייה הקציבה סכומים נוספים להמשך החפירה בתל-קסילה וכבר באמצע יוני תחדש המשלחת הארכיאולוגית של החברה את העבודה.

ה.

הרצאות

סדרת ההרצאות לשנת תשי" הוקדשה לנושא: "ארגון הצבא בימי קדם". הסדרה נפתחה ע"י פרופ' ל. א. מאיר, נשיא החברה, באולם הגימנסיה ברחביה ביום י"ז באדר תשי" (6.3.1950). רב-אלוף יגאל ידין, ראש המטה הכללי, הביא את ברכת הצבא לחברה לרגל סדרת הרצאות זו. מר ש. ייבין הרצה על צבא מצרים בימי קדם. ההרצאה השנייה התקיימה ביום ב' בניסן תשי"ו. מר א. מלמט הרצה על צבא אשור ובבל.

המרצה השלישי בסידרה היה ד"ר ב. ב. מייזלר, שהרצה ביום כ"ג בניסן תש"י על צבא ישראל ויהודה. מר מ. אבי יונה הרצה ביום ז' באייר תש"י על צבא החשמונאים והקנאים. המרצה האחרון בסידרה היה ד"ר ד. אילון, שהרצה ביום כ"ח באייר תש"י על הממלוכים בצבא האיסלם.

ההרצאות היו מלוות תמונות אור בפנס-קסם ומשכו אליהן קהל מאזינים רב הן סודרו בשיתוף עם המרכז להשכלת העם של האוניברסיטה העברית.

ו.

טיוולים וסיורים

הטיול לגלילות החוף: כחול המועד פסח (י"ח-י"ט בניסן תש"י) ערכה החברה טיול לגלילות החוף. בטיול השתתפו 90 איש בקירוב מחברי החברה בירושלים ותל-אביב. ביום הראשון נלווה למטיילים קצין המודיעים של חטיבת הצבא החונה בדרום, באשקלון שזעו המסיירים דברי הסבר מפי ד"ר ב. מייזלר ופרופ' א. רייפנברג. מאשקלון נסעו לנגבה ומשם לאשדוד. מאשדוד המשיכו החברים את דרכם ליבנה, וכאן שמעו הסגה במסגד אבו-הרירה מפי פרופ' ל. א. מאיר. בערב הגיעו המשתתפים לתל-אביב.

ביום השני של הטיול יצאו המטיילים לעתלית. הסכרים על השרידים במקום ניתנו מפי פרופ' ל. א. מאיר. מעתלית נסעו המשתתפים לקיסרי. כאן נצטרפו לטיול ד"ר ד. עמירן והגב' רות עמירן והח' א. ואגמן משדות-ים.

ד"ר ב. מייזלר, פרופ' א. רייפנברג וד"ר ד. עמירן השמיעו דברי הסבר על המקום, הנמל והחוף, האמפיתיאטרון וכו'. מקיסרי חזרו המשתתפים לתל-אביב וביקרו בחפיות תל-קסילה. בו בערב חזרו החברים למקומותיהם.

ז.

שונות

הוועד המנהל שולח את מיטב ברכותיו לפרופ' י. נ. אפשטיין ליובלו השבעים ולפרופ' ש. ד. גויטיין ליובלו החמישים ומאחל להם שנים רבות של יצירה ועבודה סוריייה בשטח המדע. ד"ר מ. שטקליס השתתף בקונגרס הבין לאומי לפריהיסטוריה ופרוטו-היסטוריה של ארצות הים התיכון שהתקיים בפלורנץ שבאיטליה. ד"ר מ. שטקליס ייצג בקונגרס את האוניברסיטה העברית את מחלקת העתיקות של מדינת ישראל, ואת החברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה.

פרופ' מ. שובה, חבר הוועד המנהל, חזר מארצות הברית. הוא עשה שם למען הקמת סניף לחברה באמריקה.

יצא לאור עלון מחלקת העתיקות של מדינת ישראל ב', ובו רשימות על הפעולות הארכיאולוגיות בישראל ובארצות השכנות.

הוועד המנהל מתאבל על פטירתם של חברי החברה הוותיקים:

מר ג. אלון, חבר המועצה של מערכת "ידיעות" במשך שנים רבות.

ד"ר מ. עליאש, ציר ישראל באנגליה, שימש גונר-כבוד של מפעל בית-שעריים.

פרופ' ש. פייגין, מן המכון המזרחני של אוניברסיטת שיקאגו.

הרב ד"ר א. קמינקא, שהיה תורם מפרי-עטו ל"ידיעות".